

Irma Hasanica-Pašalić

STUDIJA O MORFOLOŠKOJ STRUKTURI ENCIKLOPEDIJSKOG RJEČNIKA *DÎVÂNÜ LÜGÂTİ'T-TÜRK*

Sažetak

U ovom prikazu opisuje se sažetak knjige pod nazivom „Sufiksna tvorba riječi u djelu Dîvânü Lügâti't-Türk“ koju potpisuju Edina Solak i Mirza Bašić. Sufiksna tvorba riječi predstavlja jednu od najznačajnijih karakteristika turkijskih jezika. U navedenoj knjizi analiziraju se derivacijski sufiksi koji se dodaju na korijen ili osnovu leksema i modificiraju njihovu značenjsku strukturu. Budući da se za analizu derivacijskih sufiksa upotrebljavaju konkretni kontekstualni primjeri iz djela, ova studija predstavlja značajan doprinos za proučavanje morfologije i sintakse turkijskih jezika

Ključne riječi: sufiks, turski jezik, morfologija, sintaksa, derivacija

A STUDY ON THE MORPHOLOGICAL STRUCTURE OF AN ENCYCLOPEDIA DICTIONARY *DÎVÂNÜ LÜGÂTİ'T-TÜRK*

Abstract

This presentation describes the summary of the book entitled "Suffixal word formation in the work Dîvânü Lügâti't-Türk" signed by Edina Solak and Mirza Bašić. Suffix word formation is one of the most significant characteristics of Turkic languages. The already mentioned book analyzes the derivational suffixes that are added to the root or base of the lexeme and modify their meaning structure. Since concrete contextual examples from the work are used for the analysis of derivational suffixes, this study represents a significant contribution to the study of the morphology and syntax of Turkic languages.

Keywords: suffix, Turkish language, morphology, syntax, derivation

Studija pod nazivom „Sufiksna tvorba riječi u djelu *Dîvânü Lügâti't-Türk*“ predstavlja značajno lingvističko istraživanje za morfologiju i sintaksu turkijskih jezika. Studiju potpisuju Edina Solak i Mirza Bašić. Rad od 186 stranica sastavljen je od uvodnog dijela, dva poglavlja i zaključka. U uvodu se ističe važnost enciklopedijskog rječnika turkijskih jezika pod nazivom *Dîvânü Lügâti't-Türk*, koji predstavlja izrazito važan doprinos u historiji karahanidske pismenosti, ali i pismenosti ostalih turkijskih naroda. Znameniti jezikoslovac, leksikograf i poznavalac turkijskih jezika, kulture i folklorne tradicije turkijskih naroda Mahmud ibn Husejn ibn Muhamed el-Kašgari pružio je veliku pomoć naučnoj javnosti da popuni ogromnu prazninu u dijahronijskom istraživanju turkijskih jezika koji su se stoljećima razvijali u historijski i geografski odvojenim, ponekad i izoliranim područjima i različitim društvenim okolnostima. Autorica i autor navode da se sačuvani rukopis djela *Dîvânü Lügâti't-Türk* nalazi u biblioteci *Millet*, koja je smještena u kvartu Fatih u Istanbulu, te da pripada kolekciji Alija Emirija, sadrži 319 folija (listova) s prosječno 17 redova na svakoj stranici, a dimenzije su 239 x 168, odnosno 275 x 115.

U radu se bilježi da je sufiksna tvorba riječi jedna od temeljnih osobitosti gramatičke strukture turkijskih jezika, te da u turkijskim jezicima ne postoje prefiksi i interfiksi, već samo sufiksi koji se klasificiraju u dvije skupine. Prvu skupinu čine dezinencijalni sufiksi (*çekim eki*) koji se dodaju na korijen ili osnovu riječi modificirajući njenu gramatičku strukturu, ali ne modificirajući njenu značenjsku strukturu, a u drugu skupinu svrstavaju se derivacijski sufiksi (*yapım eki*) koji se dodaju na korijen ili osnovu lekseme i modificiraju njenu značenjsku strukturu. Ova studija bavi se gramatičkim i značenjskim strukturama derivacijskih sufiksa.

Prvo poglavlje pod nazivom „Denominalni derivacijski sufiksi“ bavi se analizom tvorbe riječi pomoću denominalnih derivacijskih sufiksa koji se dodaju na korijen ili osnovu imenica. U prvom poglavlju evidentirana je upotreba 27 denominalnih derivacijskih sufiksa za izvođenje imenskih riječi i 17 denominalnih derivacijskih sufiksa za izvođenje glagola. U radu se navodi da denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje imenskih riječi jesu sufiksi koji se dodaju na korijen ili osnovu imenske riječi derivirajući imensku riječ koja ima potpuno novu značenjsku strukturu (Solak, Bašić 2022: 27). S druge strane, denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje glagola jesu derivacijski sufiksi koji se dodaju na korijen ili osnovu imenskih riječi derivirajući glagole (Solak, Bašić 2022: 52). Analizom konkretnih kontekstualnih primjera može se uočiti da se dodavanjem denominalnih derivacijskih sufiksa za izvođenje imenskih riječi mogu tvoriti imenice, opisni pridjevi, pridjevi kojima se iskazuje deminutivno značenje, lekseme kojima se označavaju dijelovi tijela ljudi i životinja, apstraktne imenice, imenice kojima se ukazuje na predmete za određenu namjenu, pridjevi koji ukazuju na određeni vremenski period, pridjevi koji označavaju prisvojnost, pridjevi kojima se upućuje na privativno značenje, imenice kojima se imenuju zanimanja ili određene sklonosti prema nečemu, imenice kojima se označavaju nazivi životinjskih vrsta, imenice kojima se označavaju odjevni predmeti, prilozi, imenice i pridjevi kojima se označavaju osobe koje su povezane određenim identičnim osobinama i svojstvima, lekseme kojima se označavaju pripadnici određene skupine u okviru klasifikacije ljudi, biljaka, životinja, boja ili geometrijskih tijela, imenice kojima se označava lokacija u okviru koje se realizira određena djelatnost, imenice i pridjevi kojima se označava komparacija ili sličnost u vezi s određenim osobinama i relativni pridjevi. Kada su u pitanju denominalni derivacijski nastavci za izvođenje glagola, deriviraju se neprijelazni i prijelazni glagoli i glagoli kojima se izražava želja, potreba, namjera ili cilj.

U drugom poglavlju pod nazivom *Deverbalni derivacijski sufiksi* evidentirana je upotreba 21 sufiksa koji se dodaje na korijen ili osnovu glagola izvodeći imenice i pridjeve, i 21 sufiksa koji se dodaje na korijen ili osnovu glagola izvodeći glagole. Autorica i autor ističu da su deverbali derivacijski sufiksi za izvođenje imenskih riječi sufiksi koji se dodaju na

korijen ili osnovu glagola derivirajući imensku riječ (Solak, Bašić 2022: 83). Također, navodi se da deverbalni derivacijski sufixi jesu nastavci koji se dodaju na korijen ili osnovu glagola i koji modificiraju značenjsku strukturu glagola na čiji se korijen ili osnovu dodaju (Solak, Bašić 2022: 110). Metodom analize uočeno je da se deverbalni derivacijski nastavci za izvođenje imenica koriste za izvođenje imenica kojima se označava rezultat, efekt ili objekt glagolske radnje, oružje ili sredstvo realiziranja radnje, vršitelj radnje, njegovo svojstvo ili pak njegova profesija, imenica sa značenjem mjesta vršenja radnje, apstraktne imenice, te imenice kojima se imenuju predmeti za određenu namjenu. Ovim sufixima izvode se i opisni pridjevi kojima se označava svojstvo ili osobina i opisni pridjevi pasivnog značenja. S druge strane, analizom primjera primjećuje se da deverbalni derivacijski sufixi za izvođenje glagola deriviraju aktivne, pasivne, refleksivne, reciprocitativne, faktitivne te kauzativne glagola, kao i glagole koji imaju modalno značenje u okviru kojeg se ukazuje na intenzitet ili pak trajanje glagolske radnje, glagoli kojima se označava da je radnja dosegla kritičnu tačku svoje realizacije, glagoli kojima se izražava želja, potreba, namjera ili cilj, te glagoli kojima se označava karakter prividnog vršitelja radnje.

Zaključno se može konstatirati da je sufiksalna tvorba riječi jedan veoma bitan segment u proučavanju morfologije turkijskih jezika. Studija pod nazivom „Sufiksalna tvorba riječi u djelu *Dîvânü Lügâti 't-Türk*“ na sistematičan način objašnjava procese tvorbe i strukture riječi u navedenom djelu. Osim što je bogata teorijskim činjenicama, knjiga nudi konkretne kontekstualne primjere koji čitaocima olakšavaju razumijevanje tvorbe riječi u turkijskim jezicima.

IZVOR:

Solak, E., Bašić, M., 2022. Sufiksalna tvorba riječi u djelu *Dîvânü Lügâti 't-Türk*. Zenica: Udruženje za filološka istraživanja Filološki krug.